

ВІДОБРАЖЕННЯ КУЛЬТУРНОГО КОМПОНЕНТУ В АНГЛОМОВНІЙ ЛЕКСИЦІ

Л. Куликова, М. Тарасенко, Т. Тарасенко

Мелітопольський державний педагогічний університет ім. Богдана Хмельницького, Україна

***Анотація:** Здійснено дослідження національно-культурного аспекту англomовної лексики. Виділено основні лексичні групи, що містять культурний компонент значення. Проаналізовано елементи об'єктивної дійсності, які відображаються в значеннях слів і проявляються в семантиці мови.*

Ключові слова: культурний компонент, безеквівалентна лексика, конотативна лексика, фонові лексика.

Мова як один з основних ознак нації висловлює культуру народу, який на ній говорить. Вивчення іноземної мови передбачає не тільки освоєння нового способу вираження думок, а й ознайомлення з джерелом відомостей про національну культуру народу – носія мови, що вивчається. Дві національні культури ніколи не збігаються повністю. Слова з особливими культурно-специфічними значеннями відображають не тільки спосіб життя, характерний для мовного колективу, а й спосіб мислення [6]. При всіх загальних умовах у житті кожного народу є властиві, тільки йому притаманні реалії культури, побуту, середовища, яким в іншій культурі відповідають повні або часткові прогалини (Г. Д. Томахін, М. В. Нікітін, Г. В. Колшанський, С. Г. Тер-Мінасова). Всі ці реалії знаходять відображення в мові і несуть культурний відбиток в національних словесних образах.

Актуальність найменувань, які найбільш яскраво відображають національні особливості культури народу-носія конкретної мови, підтверджується тим, що для їх позначення вироблено безліч термінів: безеквівалентна лексика (Е. М. Верещагін, В. Г. Костомаров, А. С. Мамонтов), реалії (Г. Д. Томахін, В. В. Ощепкова, С. Влахов, С. Флорін), лакуни (В. А. Муравйов, Ю. А. Сорокін), фонові лексика (Г. Д. Томахін, Ю. А. Воробйов, В. В. Ощепкова), національні словесні образи (В. В. Ощепкова), екзотична лексика (В. П. Берков), культуроніми (В. В. Воробйов). Семантику цих слів дослідники розглядають як область, де мова і культура стикаються найближче.

Вперше систематичне дослідження національно-культурного аспекту лексичного значення було представлено в працях О. М. Верещагіна і В. Г. Костомарова [1] в розробленій ними лінгвокраїнознавчій теорії слова, яку було

продовжено в працях Г. Д. Томахіна [7] на матеріалі англійської мови.

Дослідники у словниковому складі будь-якої мови або її національного варіанту виділяють наступні основні шари лексики, які найбільш яскраво виражають національну своєрідність культури: 1) реалії, що відображають особливості природно-географічного середовища, культури, політичної структури суспільства, суспільно-політичного життя, побуту, звичаїв, традицій; 2) лексика, пов'язана з народними повір'ями, фольклором, міфологією, культурно-побутовими та культурно-історичними асоціаціями.

Для адекватного сприйняття іншомовного тексту істотним є оволодіння національно-культурним фоном слова, знанням того, які елементи об'єктивної дійсності відображаються і закріплюються в значеннях слів, як проявляються в семантиці мови. Серед основних лексичних груп, що містять культурний компонент значення, традиційним стало виділення: безеквівалентної, конотативної і фонові лексики.

Частина національно-забарвленої лексики перейшла в розряд інтернаціональної, відомої за межами тієї чи іншої країни. Подібну лексику прийнято називати безеквівалентною. До безеквівалентної лексики відносять денотативні реалії, які не мають словникових відповідників в інших мовах або через відсутність в суспільній практиці даної соціокультурної спільності відповідних реалій, або через відсутність лексичних одиниць, що позначають ці

реалії. Така лексика або запозичується, або перекладається описово.

Так, в розряд безеквівалентної лексики в українську мову увійшли такі бритицизми, як кокні, паб, даббл-деккер, торі, віги, істеблшмент, паблік скул, файв-о-клок і т.п. До безеквівалентної лексики належать і такі американізми, як янкі, секвоя, каное, драйвінг, вігвам, інавгурація, імпічмент, кампус, хай скул і т.п.

Під конотативною лексикою розуміють слова, що відрізняються за емоційно-естетичними асоціаціями. Тільки в контексті австралійської лінгвокультури можна пояснити конотації слів *drongo* – птах дронго, переносне значення – «дурень»; або *koala* – сумчастий ведмідь, тварина, що охороняються державою; переносне значення – «машина з дипломатичним номером, яка під прикриттям дипломатичної недоторканності може безкарно порушувати правила дорожнього руху».

При зіставленні лексичних одиниць різних мов або варіантів однієї і тієї ж мови в семантичній структурі таких одиниць виділяють понятійні та непонятійні семантичні долі. Непонятійні семантичні долі отримали назву лексичного фону. Лексичний фон є ширшим, ніж лексичне поняття, тому слова можуть бути еквівалентними на рівні лексичного поняття і неповноеквівалентними на рівні лексичного фону. Таку лексику прийнято називати фонові лексикою. В національних варіантах англійської мови можна поділити дану лексику на три групи: 1) оди-

ниці, лексичний фон яких не збігається лише в одному із зіставних національних варіантів; 2) одиниці, які отримали додаткові, конотативні відтінки значення в кожному з варіантів мови; 3) одиниці, які отримують антонімічне значення в одному з варіантів.

Ілюстрацією одиниць першої групи можуть служити слова *premier*, *prime minister*: для англієця це синоніми, а для австралійця між ними існує важливе семантичне розходження: *prime minister* – «прем'єр-міністр федерального уряду», тоді як *premier* – «прем'єр-міністр уряду штату» (відмінність лексичного фону пов'язана з особливостями державного устрою Австралії). Слово *scrub* в BrE – «чагарник, низькорослі зарості», в AuE *scrub* – «величезні території, що заросли деревами до 30 метрів» (відмінності зумовлені особливостями природних умов); *dam* – «дамба»: в BrE слово означає «споруда, що перешкоджає шлях воді», а в AuE *dam* – це не тільки «дамба», а й «зупинена нею вода»; *swag* – свег: в BrE – «крадене, здобуток злодіїв», в AuE *swag* невід'ємна приналежність свегмена (*swagman* – бродяга) – «ковдра», в яку загорнуте його убоге майно [3, с. 97].

Лексична одиниця *walkabout* в AuE означає «періодичне бродяжництво аборигенів, що складають частину їх традиційного способу життя». У BrE в останні роки *walkabout* одержало значення «виходу в народ» якої-небудь значної особи, такої, як член королівської сім'ї, її неформальне спілкування з людьми на вулиці.

До другої групи можна віднести

station. Це слово відоме всім носіям англійської мови як «місце, родовище, центр, радіостанція, участок (поліцейський), пожежне депо», в AmE воно набуває ще і значення «поштове відділення, додатковий номер (комутатора)», в AuE і NZE – «овече пасовище».

Словосполучення *public school* в BrE – «закрита, елітарна приватна школа для обраних, з давніми традиціями», в AmE – «державна безкоштовна школа», в AuE це ж словосполучення в різних районах Австралії означає: 1) «елітарна платна школа, створена за зразком британських *great public schools*» або 2) «безкоштовна державна школа» [3, с. 98].

Отже, національно-культурні відмінності, які спостерігаються на всіх рівнях мови, особливо яскраво проявляються на лексичному рівні. Якщо говорити однією і тією ж мовою, це також може призвести до розбіжностей, оскільки деякі слова мають різний зміст у різних контекстах, країнах чи культурах [5, с. 42]. Денотативні реалії найбільш наочно демонструють національну своєрідність культур. Особливо важко виділити конотативні реалії. Самі звичайні слова в різних національних варіантах мови можуть мати додаткові значення, які зумовлені національно-культурними факторами, пов'язаними з традиціями, фольклором народу-носія мови. Лексичний бар'єр також може виникнути, коли зустрічаються слова чи вирази з прецедентних текстів. У цьому випадку причиною лексичного бар'єру стає відсутність відповідних фонових знань. І

найбільш частим випадком такого виду бар'єрів є безеквівалентна лексика, представлена реаліями або термінами [4, с. 168].

Література:

1. Верещагин Е. М. Язык и культура / Е.М. Верещагин, В.Г. Костомаров. – Изд. 4-е., перераб. и доп. // Лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного. – М.: Русский язык, 1990. – 276 с.
2. Мамонтов А. С. Язык и культура: основы сопоставительного лингвострановедения: Автореф. дис. д-ра филол. наук. М., 2000. URL: <https://www.dissercat.com/content/yazyk-i-kultura-osnovy-sopostavitelnogo-lingvostranovedeniya>
3. Ощепкова В. В. Язык и культура Великобритании, США, Канады, Австралии, Новой Зеландии. – М.: Изд-во Глосса-Пресс; СПб.: КАРО, 2004 (ПП Печ. Двор). – 336 с.
4. Рябуха Т. В. Подолання лексичного бар'єру як запорука успішності міжкультурної комунікації / Т.В. Рябуха, Н.О. Гостіщева // Мова. Свідомість. Концепт. – 2019. – С. 166-170.
5. Тарасенко Т. В. The ways of overcoming misunderstanding cross-cultural communication / Т. В. Тарасенко, Л.А. Куликова // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Педагогіка. – 2018. – №2 (21). – С. 40-44.
6. Тер-Минасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация. – М.: Слово/Slovo, 2000. – 624 с.
7. Томахин Г. Д. Реалии в языке и культуре / Г.Д. Томахин // ИЯШ. – 1997. – №3. – С. 13-18.